

Petra Dubová: „Není boha kromě Alláha.“ *Reflexe českých konvertitek k islámu.* FHS UK, Praha 2009, 63 s. + přílohy (4 s.).

Tematika islámu a jeho recepce většinovou českou společností nabývá na významu v souvislosti s růstem muslimské minority v ČR (resp. v celé EU) a také s tím, jak je o muslimech a islámu referováno v médiích. Na FHS UK se proto již stala předmětem několika bakalářských a diplomních prací (např. v tomto akademickém roce M. Gorčíková), z nichž bakalářská práce P. Dubové vybočuje úzkou orientací na problematiku (konverze) českých žen k islámu a biografickou metodou svého zpracování. Obojí je přitom náležité: relativně úzce zvolené téma umožňuje výzkum v patřičné hloubce, stejně jako biografická metoda a následná analýza interview (a pozorování), která je v práci důkladně popsána (s. 11-15, 65). Výhrady ovšem mám vůči obecnému metodologickému rámci (k tomu níže), k užívání některých termínů („vzorek“ apod.) a k prezentaci materiálů (rozhodla-li se autorka typy kódování odlišovat barevně, viz s. 67, pak celá bakalářská práce měla být také barevně vytištěna, neboť v opačném případě nelze její práci kontrolovat). Také respondentek podle mého názoru mělo být více, aby bylo naplněno penzum obvyklé pro bakalářské práce tohoto typu (alespoň pět).

V úvodu své práce studentka naznačuje svůj přístup, metodologii a techniku výzkumu (1.-2. kpt.), již zde se však objevují nedostatky, které se pak prolínají celou prací: malé „vstupní“ znalosti problematiky (islámu i současné české ne/religiozity), chybějící teoretické zázemí, ne zcela vhodně zvolená literatura a nedostatečná práce s ní, prohršky vůči akademické práci (jež jsou trochu paradoxní, věnuje-li autorka současně velkou pozornost etice, což je náležité). Pojednává-li totiž práce zejména o náboženské konverzi a (nedlouhém) „životě po ní“, měla se opřít o bohatou existující literaturu na toto téma, v češtině alespoň přehledově zpřístupněnou D. Lužným a autorem tohoto posudku (příslušné kpt. v D. Lužný: *Nová náboženská hnutí*; Z. R. Nešpor – D. Lužný: *Sociologie náboženství*; Z. R. Nešpor – D. Václavík a kol.: *Příručka sociologie náboženství*); jediná citovaná stat' (Snow – Machalek 1984; příp. i Kabele 2000) rozhodně nestačí, navíc si ze způsobu jejího použití v bakalářské práci vůbec nejsem jist, jak dalece se s ní autorka seznámila. D. Lyon píšící o situaci ve Spojených státech a Kanadě asi nebude nejlepším „odrazovým můstkem“ pro poznání ne/religiozity současné západní Evropy (ad s. 33), bez dalšího nelze tvrdit, že „sekularizace jde ruku v ruce s pluralismem“ (ibid.; většina sociologů náboženství má právě opačný názor). Podobně nedostatečné jsou v případě práce zaměřené na moderní (evropský) islám obecné informace o islámu čerpané z prolegomenálního slovníku a jediného (!) díla L. Kropáčka: když už nic jiného, postrádám monografie J. Esposito, G. Kepela, T. Ramadána ad., tematice soužití muslimů s většinovou západoevropskou společností se z antropologického hlediska obsáhle věnovala A. H. Grungová, atd. Problémy však nastávají i s obecnou metodologií, která je (narozdíl od výzkumných technik) formulována velice „globálně“: autorka se cítila zároveň jako „insider“ a „cizinec“ v Schützově smyslu (s. 9; z textu není příliš zřejmé, že citovanou Schützovu studii měla v ruce), nevyvodila z toho nicméně explicitní důsledky pro metodologii svého výzkumu. Vážným nedostatkem jsou konečně prohršky vůči akademické práci se sekundární literaturou (nehledě k tomu, že v seznamu použité literatury na konci práce literatura není oddělena od pramenů): autorka nereflakuje, že cituje-li edice či sborníky, nepracuje obvykle s texty jejich editorů, jimž pak přičítá cizí myšlenky (takto Lužný 2005; Nešpor 2004), svévolně mění gender autorek (Narayan/ová: v bibliografii s ženskou příponou, v textu bez ní), nebo jména (Machalek v bibliografii vs. „Machálek“ v textu). Všechny tyto závažné nedostatky se projevují v celé předložené bakalářské práci a spolu

s formálními lapsy výrazně snižují její hodnotu vystavenou na originálním a relativně dobře zpracovaném kvalitativním výzkumu.

Vlastní práce je rozdělena na čtyři kapitoly, které pojednávají o náboženském hledání budoucích konvertitek (o jejich „cestě k víře“), volbě islámu jakožto náboženství, reakcích okolí (vesměs negativních) a relativně nedlouhém období života po konverzi. K samotnému výzkumu přitom kromě již uvedených výhrad není co namítnout, byl proveden odpovědně a jeho výsledky jsou přehledně zpracovány, se závěry lze vesměs vyslovit souhlas. Chybějící teoretické a metodologické zázemí autorce nicméně neumožňuje hlubší analýzy a interpretace a některé její konstrukce jsou poněkud svévolné. Nejsem si jist, lze-li obhájit, že respondentky napřed „uvěřily (v Boha)“ a pak si teprve „vybraly islám“, překvapivě málo je také postižen vliv jejich (budoucích) manželů – muslimů na tuto volbu (ne jen vliv explicitní), ačkoli i z práce je zjevné, že byl značný. Nejzávažnějším nedostatkem je nicméně vzhledem k tématu práce velice povrchně a jednostranně zpracovaná problematika žen v islámu (s. 38). Autorka pouze obecně hovoří o tom, že muslimové a muslimky (vč. jejich respondentek) nereflektují žádná omezení žen, zatímco jejich okolí se právě toho obávalo – chybí zdůvodnění proč, jaké jsou negativní stereotypy (západní / evropské / české) majoritní společnosti vůči islámu, jak se od nich liší praxe, atd.? Přitom právě toto téma, objevující se i v kapitole nazvané „reakce okolí“, by v předložené práci mohlo a mělo být jedním z klíčových. Patrně by také stálo za to rozšířit výzkumné pole i na ono sociální „okolí“ respondentek, jehož názory jsou prezentovány jen prostřednictvím jejich vlastních reflexí. Obecně vzato je volba výzkumných strategií více dílem autorčina předporozumění než teoretického zázemí a tím méně důsledkem „zakotvené teorie“, ač se právě na ni odvolává. Při takto pojatém výzkumu je to škoda, nehledě k dosaženým vcelku uspokojivým výsledkům, a podobně lze hodnotit i účín do značné míry svévolně definovaných termínů a kategorií (např. vymezení „životních strategií“ na s. 17).

Po formální stránce není předložená bakalářská práce dobře zpracovaná. Časté jsou pravopisné chyby (shoda podnětu s přísudkem, interpunkce aj.) a překlipy, zejména v rámci citací interview („pustit“ místo „postit“ na s. 31; „uslám“ místo „islám“ na s. 45; atp.), což nevyvolává dojem pečlivé, natož dlouhodobé práce s materiálem. Nedostatky prezentovaných částí interview a seznamu použité literatury (a pramenů) již byly uvedeny výše, v posledním případě lze doplnit chybějící stránkový rozsah studií publikovaných v časopisech a sbornících.

Předložená bakalářská práce je na jednu stranu nepochybně dílem dlouhodobého a po technické stránce vcelku uspokojivě provedeného výzkumu, který nadto přinesl zajímavé a důležité poznatky. Na druhou stranu tento výzkum nebyl příliš rozsáhlý, neopíral se o dostatečné teoretické a metodické zázemí, což vedlo k řadě výše uvedených dílčích či podstatnějších nedostatků, a nebyl ani zcela uspokojivě prezentován. Z těchto důvodů bakalářskou práci P. Dubové **doporučuji k obhajobě**, nicméně hodnotím pouze jako **velmi dobrou**.

V Praze dne 10. srpna 2009

PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.